

'בוא נתערב' - עברית בחרוזים בקצב הזמן

ציפי מזר

משדרים שלא נס ליחם

מאמר זה נולד בעקבות הזמנה שקיבלתי להנחות השתלמות למורים לעברית במינהל לחינוך התיישבותי במשרד החינוך. נושא ההשתלמות: 'הלו פנינה' ו'בוא נתערב' - שתי סדרות להוראת פעולות הדיבור בעברית, ששודרו בטלוויזיה החינוכית ושהייתה לי הזכות להיות שותפה ליצירתן. ההזמנה הזאת שימחה מאוד את לבי המקצועי. אם סדרה כמו 'הלו פנינה' שהופקה לפני 18 שנים עדיין מבוקשת ורלוונטית - הרי זו מחמאה גדולה ליוצריה. אך טבעי הדבר שלא כל חומרי הלימוד עומדים במבחן הזמן וזוכים לחיי מדף ארוכים; חלקם מתיישנים. על כן, כאמור, ההזמנה להדריך בהווה מורים בשימוש בשתי הסדרות האלה גרמה לי תחושת סיפוק מקצועי.

הצפייה המחודשת במשדרים לקראת ההשתלמות והצפייה בהם יחד עם המורים במהלך ההשתלמות חיזקו בי את התחושה שלא נס ליחם של המשדרים. יש, עם זאת, הבדל ברור בין אז לעכשיו: אילו היינו יוצרים אותם היום, השחקן ישראל דמידוב (הלא הוא יבגני, העולה החדש בסדרה 'הלו פנינה') היה מקבל את המשימות ממורתו הסודית פנינה בטלפון הנייד ולא בטלפון הציבורי...

פלאי הטכנולוגיה והתקשוב מעמידים היום בפני המורה והלומד אתגרים ואפשרויות חדשים ומגוונים. בין השאר, הם מאפשרים למורים וללומדים נגישות לחומרי למידה - ספרים, עיתונים, קלטות אודיו ושמע, טקסטים ותמונות - שהיו בעבר, הלא רחוק כל כך, נחלתם הבלעדית של מי שאחזו בהם פיזית. כיום יכולים כל מורה וכל לומד לעשות שימוש בחומרים אלה במחשב האישי שלהם או בטלפון הנייד - בכל מקום ובכל זמן.

הנגשת החומרים שנכתבו והופקו בעבר מחזירה לכיתות חומרים שהשימוש בהם הופסק או לא מוצה עד תומו בשל היותם בלתי נגישים. בעקבות ההשתלמות ולבקשת המורים פניתי לטלוויזיה החינוכית בבקשה להעלות למרשתת את כל משדרי 'הלו, פנינה' (20 משדרים) ו'בוא נתערב' (10 משדרים). בקשתי התקבלה בברכה, והמשדרים כולם הועלו למרשתת.

השמחה, שבה התקבלה הודעתי למנהלים ומורים בארץ ובתפוצות על העלאת המשדרים לרשת, היא עדות נוספת לרלוונטיות ולחשיבות שלהם גם כיום ולצימאון של השטח לחומרים טובים ומגוונים.

ציפי מזר הייתה יועצת דידקטית בטלוויזיה החינוכית לסדרות 'אין בעיה', 'הלו פנינה', 'בוא נתערב', 'חטף פתח'.

הלו פנינה

<http://www.youtube.com/playlist?list=PL51YAgTlFpJ57mNwHigMpkrcDECWQjX0K>

בוא נתערב - רשימת המשדרים וקשוריהם:

[YvAX35SKjWpWS/lennahc/moc.ebutuoy.www/](http://www.youtube.com/watch?v=YvAX35SKjWpWS/lennahc/moc.ebutuoy.www/):sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&gxiiY3ORTrO=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&gmsv0MSWjEo=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&EfZuGgtcMLi=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&EfZuGgtcMLi=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&IwKVNNfXZ4w=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&o8pVeuVMDd4=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&o5Q6nb3LF-q=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=AIBjVwKX5VmLE=tsil&Q2drZelpZPx=v?hctaw/moc.ebutuoy.www/>:sptth

[h?v=otGxAoFShJs&list=ELmV5XKwVjBIActaw/moc.ebutuoy.www/](https://www.youtube.com/watch?v=h?v=otGxAoFShJs&list=ELmV5XKwVjBIActaw/moc.ebutuoy.www/):sptth

<https://www.youtube.com/watch?v=a-bDbk6db78>

'הלו פנינה' מוכרת לרבים מן המורים והלומדים הוותיקים יותר והוותיקים פחות. הקלטות הופצו בשעתן לכל האולפנים, נכתב מדריך למורה, נכתב חומר נלווה מורחב בשער **למתחיל**, נערכו השתלמויות רבות, צוותי מורים הכינו וממשיכים להכין עד היום מערכי שיעורים וחומרים. לעומת זאת, 'בוא נתערב' לא הוטמעה, לצערי, דיה בקרב המורים והלומדים, מסיבות טכניות ואחרות. במאמר זה אני מבקשת להביא (או להחזיר) לתודעת המורים את סדרת המשדרים 'בוא נתערב' שהופקה בטלוויזיה החינוכית בשנת 2005 בשיתוף עם האגף לחינוך מבוגרים וגף קליטת העלייה במשרד החינוך. את התסריטים כתב אפרים סידון – מבכירי הכותבים והסטיריקנים. בסיום כל משדר יש 'מתנה' למורים וללומדים, שעליה אכתוב כאן.

בוא נתערב - הערות כלליות

בוא נתערב - סיפור המסגרת

מריו הוא עולה חדש מארגנטינה, שחקן במקצועו, המתפרנס בארץ ממכירת פרחים. הוא פוגש שתי צעירות המתערבות ביניהן שבתוך עשרה שיעורים יצליחו ללמד אותו עברית ישראלית. הן מבטיחות ללמד אותו מה אומרים בכל סיטואציה, מתי יש לדבר בשפה רשמית ובשפה גבוהה ומתי צריכים לדבר בשפה לא רשמית, בשפה עממית. 'ממש כמו ב"גבירתי הנאווה"' הן מבטיחות. מריו נענה להצעתן. הוא מאמין כי בזכותן יצליח להגשים את חלומו להיות שחקן בעברית.

הנושא הנלמד: אמנות תרבות השיחה בעברית

נושא פעולות הדיבור מרתק וחשוב בזכות היותו מורכב מהיבטים אחדים: היבט לשוני והיבטים חברתיים-תרבותיים-תקשורתיים, ובזכות החיבור ביניהם. הנושא מעמיד קשיים בפני המורה לעברית ובפני לומד השפה, בשל העובדה שאיננו תחום מובנה, מדויק וחד משמעי כמו הדקדוק.

אולם חשיבותו ברורה: לומדי העברית מבקשים לרכוש לעצמם כשירות תקשורתית ולא רק כשירות לשונית. הם מבקשים להביע את עצמם בשפה הולמת, התואמת את תרבות הדיבור הישראלית. אוצר המילים שרכשו וידיעותיהם בדקדוק ובתחביר (דהיינו הכשירות הלשונית) אינם מספיקים. עליהם ללמוד לסגל לעצמם אקטים תקשורתיים ופעולות דיבור. עליהם ללמוד את ה'תסריט' הלשוני האופייני לסיטואציות שונות. אם יעבירו ללשון הנלמדת נורמות של לשון האגם, הם עלולים להישמע מגוחכים ובלתי מובנים. הם חייבים להכיר את מאפייני הדיבור הישראלי, את מאפייני ה'דוגריות': ישירות, חסכנות, כנות, פתיחות, ביטחון עצמי, ניסוח פשוט ולא הדור, קולניות, סחבקות. אלה עלולים להתפרש לזרים כחוצפה וגסות – אלא אם כן לומדים להכיר את תרבות הדיבור על גווניה.

בשל חשיבות נושא פעולות הדיבור נכתבו ונכתבים חומרי למידה רבים בנושא. אמנה כאן לפי סדר כרונולוגי אחדים מהחומרים שהפיק האגף לחינוך מבוגרים בנושא פעולות הדיבור.

- **'משחקים בעברית':**
קלטות שמע (65 משדרים)
2 חוברות ובהן הטקסטים של המשדרים
- **'הלו פנינה':**
20 משדרים בטלוויזיה החינוכית
מדריך למורה על 'הלו פנינה'
20 כתבות בנושאי פעולות הדיבור שפורסמו בשבועון 'שער למתחיל'
(במקביל לשידור הסדרה בטלוויזיה החינוכית)
- **'בוא נתערב':**
10 משדרים בטלוויזיה החינוכית
10 כתבות בנושאי פעולות הדיבור שפורסמו בשבועון 'שער למתחיל'
(במקביל לשידור הסדרה בטלוויזיה החינוכית)

אין כוונתי להציג במאמר זה את משנתי לגבי העקרונות והפרקטיקה של פיתוח מיומנות הבנת הנצפה. כתבתי על כך שני מדריכים למורה - מדריך למורה על 'אין בעיה' בהוצאת האגף לחינוך מבוגרים והטלוויזיה החינוכית הישראלית, תשנ"ב-תשנ"ג; מדריך למורה על 'הלו פנינה' בהוצאת האגף לחינוך מבוגרים, תש"ס - 2000. גם לא יהיה זה מאמר בנושא פעולות הדיבור - על כך כתבתי שתי סדרות כתבות במדור 'שער לעברית' ב'שער למתחיל'. אף לא אכתוב כאן מדריך למורה לשימוש בסדרה 'בוא נתערב'. מאמר זה יעסוק רק בצימוק שבועות 'בוא נתערב': הראפ המסיים כל משדר בסדרה ובו חריזה של מבעי פעולת הדיבור הנלמדת במשדר. אדגים את טקסט המחורז ואציע אפשרויות לשימוש בסוכרייה הפדגוגית הייחודית הזו.

'בוא נתערב' - ראפ הסיום

ראפ הסיום, המופיע בכל אחד מהמשדרים, מביא בחרוזים, בליווי מוסיקלי ובקצב את מבעי פעולת הדיבור המוצגת במשדר. הראפ מציג את מבעי פעולות הדיבור בעברית בדרך ייחודית ומעוררת השראה. בשל אופיו הקצבי והמוזיקלי ובשל היותו מחורז הוא עשוי להתחבב על הלומדים. הוא מתאים במיוחד ללומדים (ולמורות) צעירים ברוחם.

מיומנויות: הראפ מְזַמֵּן תרגול של שלוש מיומנויות: האזנה, קריאה (הטקסט מופיע גם בכתוביות) ודיבור.

החרוזים: החרוזים מהווים עוגן זכירה.

הקצב: הקצב המוכתב על ידי הראפ דורש ומאפשר תרגול מיומנויות אלה בקצב שאינו נקבע על ידי הלומד אלא מוכתב על ידי 'החיים'. יש בכך קושי ואתגר גדולים ללומד שפה. התרגול החוזר ונשנה שיעשה הלומד בהאזנה, בקריאה ובדיבור בקצב הנכון והמהיר, מכינים את הלומד לקצב הדיבור הטבעי הרווח בשפה החדשה שהוא לומד. ההתגברות על הקושי משפרת את התפקוד של הלומד בשפה החדשה ועשויה לגרום הנאה וסיפוק רבים. אולם הקושי עלול לגרום גם תסכול. ולכן, עד אשר יוכל הלומד לשלוט בהאזנה, בכתובה ובדיבור בקצב המוכתב על ידי הראפ, הוא יתרגל את הדברים ב'מנות קטנות', בקצב שלו, ויגביר את הקצב ואת הכמות בהדרגה עד אשר יצליח לעמוד בקצב המוכתב. תלמיד שיתאמן בדקלום הטקסט של הראפ, הן מתוך הכתוב והן בעל פה מתוך הזיכרון - חזקה עליו שיקלוט היטב את המבעים בהנאה, בכיף ובקלות יחסית, ויזכור אותם טוב יותר לאורך זמן.

האפשרויות לעבודה עם הראפ בכיתות ובבית

להלן הצעות להפעלת הלומדים עם הראפ בכיתה ובבית. המורה יבחר בכל פעם את המתאים מהן לכיתתו ולמטרות שהוא מעוניין להשיג, וכמובן את סדר הפעילויות הנבחרות. חשוב להקדים ולומר: השימוש הנכון והטבעי בטקסטים המחורזים צריך להיעשות בצמוד לצפייה בסדרה ובהקשרה, ואם לדייק: בסיום הצפייה בכל משדר. החרוזים בטקסט הראפ מתבססים לעתים על העלילה הקודמת להם. לעתים הראפ הוא חלק מהעלילה. אפשר לעשות שימוש במבעים המחורזים גם בלי קשר לסדרה, אבל דרך זו מומלצת פחות.

האפשרויות לעבודה בכיתה:

- הלומדים יצפו בראפ פעמים אחדות: המורה יכול להקרין את הראפ בשלמותו או להקרין בכל פעם חלק ממנו;
- הלומדים יכתבו בזמן הצפייה את המבעים המופיעים על המרקע;
- כל הלומדים ידקלמו יחד עם מריו (העולה החדש בסדרה) את הטקסט שמריו מדקלם. בכוונה תחילה כל טקסט בראפ מופיע פעמיים. השחקנים מדקלמים את המבעים, ומריו חוזר מיד אחריהם;
- כל הלומדים ידקלמו את הראפ יחד עם השחקנים;
- כל לומד בתורו ידקלם משפט או משפטים אחדים יחד עם השחקנים;
- המורה יסגור את ה-SOUND, הלומדים יקראו בקול במקהלה את הטקסט הכתוב;
- המורה יסגור את ה-SOUND, כל לומד בתורו יקרא שורה או שורות מתוך הטקסט הכתוב;
- כל קבוצת לומדים תתאמן על הראפ ותופיע לפני מליאת הכיתה. הם יתאמנו בעזרת הטקסט שכתבו במחברותיהם בזמן הצפייה וידקלמו אותו במליאת הכיתה עם הטקסט הכתוב מול עיניהם או בעל פה!
- בסיום לימוד הסדרה: כל קבוצת לומדים תופיע לפני הכיתה באחד הראפים מתוך המשדרים שנלמדו.

האפשרויות לעבודה בבית:

- הלומדים יכתבו במחברותיהם את המבעים המופיעים על המרקע;
- הלומדים יתרגלו את דקלום הראפ בקצב המשדר.

דוגמאות מתוך הטקסטים המחורזים

אביא כאן דוגמאות מתוך הטקסטים של הראפים. אין אלה הטקסטים המלאים של כל אחד מהראפים אלא 'טעימות' נבחרות מתוכם. פה ושם יש שוני בין הטקסט כאן לבין הטקסט על המרקע.

מיותר לציין שקריאת הטקסט כאן אינה דומה לצפייה במקור.

פתיחות

מה המצב?

מה אצלך?

מה העניינים?

מה קורה איתך?

למה לא רואים אותך?

ממש לא השתנית!

אתה מוכר לי מהתיכון,

נכון, איזה קטע...

מי אדוני?

סליחה, גבירתי,

תודה שהסכמת

להיפגש איתי

אני יכולה לגזול מזמנך?

מה אני יכולה לעשות למענך?

ברוכים הבאים!

ברוכים הנמצאים!

עם מי יש לי הכבוד?

עם מריו, נעים מאוד!

קהל נכבד!

קרובים וידידים!

גבירותיי ורבותיי!

אורחים נכבדים!

טלפון

שלום מריו, יוסי מדבה.

שלום, סליחה, אני יכול לברר?

שלום, הגעתי למשרד הבינוי?

שלום אדוני, האם אתה פנוי?

אפשר לדבר עם מר חלפון?
אני כבר קורא לו לטלפון.
עיריית רמת גן, נא להמתין,
הגעתם למשיבון, המנוי אינו זמין.

אני מתקשר בעניין המודעה...
תוכל להתקשר בעוד שעה?

המתן על הקו, אני מעבירה...
תשאיר את הפרטים אצל המזכירה

המנהלת נמצאת, היא כבר עונה
סליחה, יש לי שיחה ממתינה

זו טעות במספר, סליחה אדוני,
אני מדברת בקו השני

שלום, במה אני יכול לעזור?
תמסור לו שיתקשר ברגע שיחזור

אני עסוק מאוד
תשאיר את המספר
הוא כעת בשיבה
צלצל אליו מחר

תלונה

זה לא ייתכן!
זה לא מקובל!
זה לא הוגן!
זה בלתי נסבל!

זה לא בסדר!
איך אתה מדבר?!
אני לא מוכנה
לסבול את זה יותר!

אתה לא מתבייש?!
תתנצל מהר!
שלא תעז!
אתה עוד תצטער!

ככה לא מתנהגים!
הכול באשמתך!
במקום להתלונן
תסתכל על עצמך!

זאת ממש חוצפה!
שערורייה! מחדל!
אני מתפלאת עליך!
איך אתה מסוגל?!

אי אפשר לסמוך עליך!
זה לא מתאים לך!
תשלם על זה ביוקר!
אני אראה לך!

ממך אני לא רוצה לשמוע שום תלונה!
אני מזהירה אותך בפעם האחרונה!

משא ומתן

מראש הממשלה עד האיש הקטן -
כך מנהלים משא ומתן:

קודם מנסים לעמוד על המקח,
בסוף מתפשרים ולומדים את הלקח.

זו דירה נהדרת במחיר סביר.
הזדמנות כזאת לא תמצא בכל העיר!
אצלנו המחירים קבועים ונמוכים.
התנאים נוחים, כאן לא מתמקחים!

אתה חייב לתת לי הנחה.
כבר הלכתי המון לקראתך!

זה מחיר הוגן, במבצע, רק היום!
מחיר כזה לא תמצא בשום מקום!
זאת ממש הזדמנות, ממש מציאה!
המחירים עולים בעוד שעה!

ביקורת

נהניתם, איך היה? מה דעתכם?
נשמח לשמוע את הביקורת שלכם.

זה היה מדהים,
נהנינו מאוד.
מקצועי, מרשים -
כל הכבוד!

אתה שר נפלא,
זה היה נהדר.
אתה כוכב עולה,
אתה כל-כך מוכשרה

זה היה מושלם,
אני נפעם, נרגש.
יישר כוח!
מגיע לו צל"ש.

בקשה
נא לשבת!
אנא המתן!
תואיל להכות!
נא לא לעשן!
מי אחרון?
בינתיים אני
יש לי רק שאלה.
גם לנו, אדוני!

אני רק שואל...
סליחה, אדוני,
התור מתחיל בצד השני!

אתה מוכן לשמור לי על התור?
אני אחריך, מיד אחזור..

אפשר לבקש?
מותר לשאול?
אני דורש לקבל!
האם אני יכול?

בהחלט, למה לא?
איזו שאלה?
לצערך, ניאלץ
להשיב בשלילה.

אתה רוצה לעזור?
אתה מסכים לתת?
אתה מוכן לחזור?
אתה יכול לפרט?
אין בעיה, אבל...

ברצון, בשמחה, אבל...
הייתי מסכים, אבל...
אני פשוט לא יכול -
חבל...

זה נשמע נהדר,
אין לי התנגדות.
מצדי זה בסדר -
בלי התחייבות.

אני מסכים,
הריני מאשר,
אני מסרב -
אין על מה לדבר!

יש לי בקשה...
לא נעים לבקש...
אתה צריך משהו?
אל תתבייש!

אפשר לבקש
ממך טובה?
לזרז בבקשה
את התשובה...

בשבילך, אדוני,
זו ממש זכות
לעשות הכול
עד חצי המלכות!

החלטה
אני מהסס,
אני מתלבט,
קשה לי להחליט -
פוחד להתחרט -

יש לי בשורה...
רעה או טובה?
הודעה אישית,
הודעה חשובה.

זו החלטה נכונה,
החלטה נבונה,
החלטה שקולה
סופית! אחרונה!
זו החלטה שגויה!

פזיזה! טיפשית!
החלטה שרירותית!
זו החלטה אישית.

סמכו עלי!
אני מתחייב!
מילה של,
עם היד על הלב!

אם תרצה, אז תצליח
בכל המשימות,
סומכים עליך
בעיניים עצומות!

פרגון

אני מזיע כולי הידיים רועדות...
אני מחזיקה לך אצבעות!
יש לי ממש פיק ברכיים...
תתגבר על הפחד, אל תריס ידיים!

כולם פוחדים,
זה טבעי ביותר,
תמשיך לנסות,
אל תוותר!

תמיד ידעת לעודד ולתמוך,
מזל שיש אחת כמוך.

אם יש כישרון ויש ניסיון,
אין דבר העומד בפני הרצון.

תודה על הפרגון העידוך, התמיכה -
בטוב וברע אנחנו אתך!

תודה

הודות לכן
הגשמתני חלום.
בזכותכן הוא הגיע
עד הלום.

העונג היה כולו שלי,
בסך הכול, עשיתי את התפקיד שלי.

אין לי מילים
להודות לכן,
אני מאוד מעריך
את תרומתכן.

תודה על הכול,
על לא דבר!
תודה ולהתראות,
זה כבר נגמה

סיכום בחרוזים

מורים ולומדים, מְהֵרָאשׁ וְהֵלֵב / אני ממליצה על **בוא נתערב** /
רוצה לקוות שה'טעימות' המודגמות / פתחו את התיאבון ל'מנות' השלמות.
אני מאמינה וגם מבטיחה: / לימוד עם ראפ הוא מפתח להצלחה. /
לימוד המבעים יהיה מפעים ומפְּרָה / גם ללומד וגם למורה!